

Economische relaties met het Verenigd Koninkrijk

Dynamiek van ondernemingen, goederen- en dienstenhandel

Khee Fung Wong, Ahmed Boutorat, Leen Prenen, Alex Lammertsma en Pascal Ramaekers

projectnummer 303666 Ontwikkelprogramma Globalisering
EBH/KIO
28 september 2018

samenvatting Dit onderzoek beschrijft de economische relaties met het Verenigd Koninkrijk (VK) vanuit het perspectief van zowel ondernemingen (Britse bedrijven in Nederland en Nederlandse bedrijven in het VK) als internationale handel (directe en indirecte goederen- en dienstenhandel). Uit de analyses blijkt dat het aantal Britse bedrijven in Nederland of Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk relatief gering is, maar dat het wel gaat om relatief grote werkgelegenheids- en omzetbijdragen. Tussen 2016 en 2017 is het aantal Britse bedrijven in Nederland nauwelijks veranderd en is het aantal Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk licht gestegen. Als het gaat om omzet en werkgelegenheid dan is het een ander verhaal (lichte groei bij de eerste groep en juist krimp bij de tweede groep). Het Verenigd Koninkrijk is als handelspartner belangrijk voor Nederland, vanuit het perspectief van zowel goederen- en dienstenhandel als vanuit directe en indirecte export (Nederland als toeleverancier voor de export van andere EU-landen naar het Verenigd Koninkrijk). Ook andere EU-landen exporteren indirect naar het VK; in dit onderzoek is gekeken naar hun export via Nederland. Daarnaast is het Verenigd Koninkrijk ook een belangrijke leverancier van goederen en diensten. Deze import wordt gebruikt door Nederlandse bedrijfstakken (met als eindbestemming Nederland of het buitenland), voor directe consumptie in Nederland of is direct bestemd voor het buitenland (met name wederuitvoer van goederen).

trefwoorden *Brexit, internationale handel in goederen, internationale handel in diensten, bedrijfstakken, Britse bedrijven, waardeketens.*

1. Inleiding

Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is het CBS in de zomer van 2018 gestart met een diepgaand onderzoek naar diverse ondernemings- en handelsrelaties tussen Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Een aantal onderzoeksvragen is geformuleerd in het licht van een (naar grote waarschijnlijkheid) naderende Brexit en de vele consequenties die dit heeft voor het bedrijfsleven en de internationale handel in goederen. Daarbij speelt ook een rol dat de verschillende EU-landen zich met verschillende snelheden voorbereiden op de naderende Brexit. Het geven van voor veel landen nog onbekende cijfers over bijvoorbeeld de indirecte export van EU-landen via Nederland naar het Verenigd Koninkrijk kan helpen bij het bestendigen van een 'sense of urgency' bij de Brexit-voorbereidingen.

Het onderzoek behelst drie thema's:

- Cijfers over de Britse bedrijven in Nederland en Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk. Zo kan gezien worden of de bedrijvenpopulaties veranderd zijn sinds het Brexit-referendum in juni 2016. Naast bedrijfsprestaties (omzet, werkgelegenheid) en bedrijfskenmerken wordt ook gekeken naar de kenmerken van de werknemers van deze bedrijven. De belangrijkste resultaten worden beschreven in hoofdstuk 2.
- Cijfers over de verdiensten aan de export naar het Verenigd Koninkrijk. Hoeveel verdient Nederland aan de indirecte (via andere EU-landen) en directe export naar het VK? En hoe zit het met de directe en indirecte (via Nederland) export van andere EU-landen naar het VK? Tenslotte wordt ook gekeken naar de herkomst van de Nederlandse wederuitvoer naar het VK. De belangrijkste resultaten worden beschreven in hoofdstuk 3.
- Cijfers aangaande de Nederlandse handel met het Verenigd Koninkrijk, uitgesplitst naar diverse bedrijfstakken. Hier wordt bekeken hoeveel Nederland verdient dankzij de directe export naar het Verenigd Koninkrijk per bedrijfstak en hoeveel werkgelegenheid daaraan verbonden is. Bovendien onderzoeken we de import uit het VK: hoeveel importeert Nederland uit het Verenigd Koninkrijk en op welke wijze en hoeveel maken diverse bedrijfstakken gebruik van deze import? De belangrijkste resultaten worden beschreven in hoofdstuk 4.

In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste resultaten van het gehele onderzoek in het kort weergegeven.

2. Britse bedrijven in Nederland en vice versa

2.1 Kenmerken van Britse bedrijven in Nederland

Het aantal¹ bedrijven met een Brits moederbedrijf² is relatief klein: ongeveer 0,1 procent van de Nederlandse ondernemingen heeft een Britse moeder. Dit komt neer op 1.405 bedrijven (op een totaal van 1,7 miljoen). Het aantal Britse ondernemingen in Nederland stijgt licht in de tijd. In het jaar 2017 telde Nederland 23 procent meer Britse bedrijven dan in 2012. De Britse bedrijven hadden gezamenlijk 123 duizend werknemers op de loonlijst en genereerden samen een omzet van 59 miljard euro in 2017.

Tussen 2016 en 2017 is het aantal actieve Britse bedrijven in Nederland (per saldo) met vijf afgenomen. Tabel 2.1 laat zien dat de krimp in aantallen bedrijven vooral komt door de kleine ondernemingen met maar 1 werkzame persoon. Bij alle overige grootteklassen is het aantal bedrijven juist toegenomen tussen 2016 en 2017. Dit resulteerde in een stijging van de werkgelegenheid bij Britse bedrijven met 4 duizend banen. Ook de totale omzet van de ondernemingen met een Britse moeder is toegenomen. De totale omzet steeg tussen 2016 en 2017 met 2,5 miljard euro.

2.1 Aantal Britse bedrijven in Nederland naar grootteklasse

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1 werkzame persoon (wp)	270	300	405	420	440	405
2-9 wp	310	330	370	360	385	395
10-49 wp	315	315	300	300	305	320
50-249 wp	170	180	185	190	195	205
250 + wp	75	85	75	80	80	85
Totaal	1145	1210	1335	1345	1410	1405

Bron: CBS

Ongeveer 94 procent van de Britse ondernemingen in Nederland bestaat uit bedrijven in het midden- en kleinbedrijf (MKB). Dit zijn bedrijven met minder dan 250 werkzame personen. In 2017 waren er 800 kleine bedrijven (minder dan 10 werkzame personen) en zo'n 525 middelgrote bedrijven (10 tot 250 werkzame

¹ Er wordt hier gekeken naar het aantal bedrijven dat op enig moment in het jaar actief was.

² Buitenlandse bedrijven worden geclassificeerd aan de hand van het land waar uiteindelijke zeggenschap plaatsvindt. Deze zeggenschap ligt bij de Ultimate Controlling Institutional Unit (UCI). De UCI is gedefinieerd als het bedrijf dat de zeggenschap heeft, dus bovenaan in de zeggenschapsketen waarvan het Nederlandse bedrijf deel uitmaakt. De UCI wordt jaarlijks op 31 december vastgesteld. De UCI van 31 december in jaar t-1 wordt in dit onderzoek gebruikt voor het bepalen van het land waar de uiteindelijke zeggenschap plaatsvindt in jaar t.

personen). Slechts 85 bedrijven met een Britse moeder hadden 250 of meer werkzame personen en behoorden daarmee tot het grootbedrijf. Deze relatief kleine groep bedrijven is goed voor bijna 70 procent van de totale werkgelegenheid, terwijl zij in de totale populatie Britse bedrijven 6 procent van de ondernemingen vormen.

2.2 Aantal Britse bedrijven in Nederland naar bedrijfstak

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Financiële diensten	135	170	155	170	170	180
Handel en horeca	315	320	370	375	415	390
Landbouw en nijverheid	170	180	185	190	185	205
Vervoer, informatie en communicatie	175	180	200	200	215	220
Zakelijke en overige dienstverlening	355	360	425	415	425	405
Totaal	1145	1210	1335	1345	1410	1405

Bron: CBS

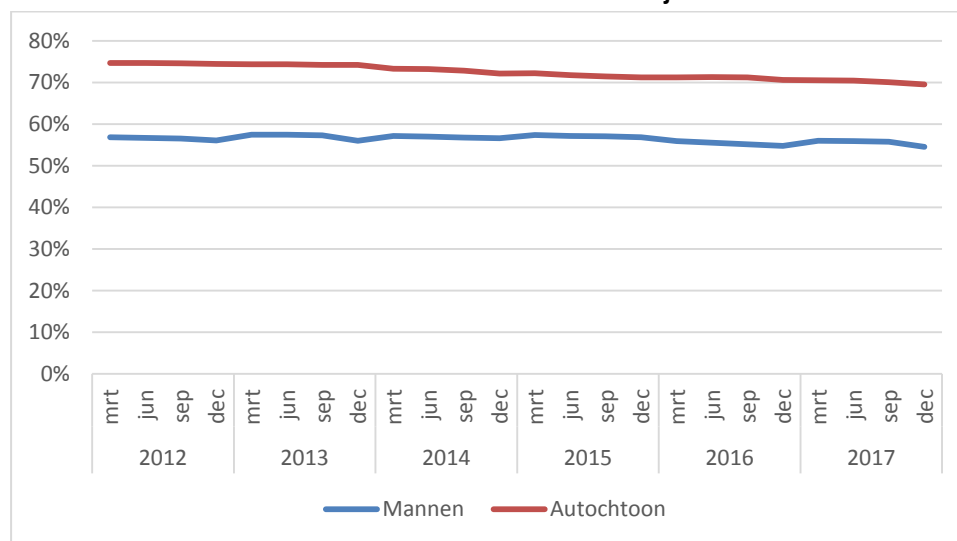
De meeste ondernemingen met een Britse moeder zijn actief in de zakelijke en overige dienstverlening. In 2017 behoorde drie van de tien Britse bedrijven tot deze sector. Met 28 procent waren er ook veel bedrijven actief in de handel en horeca. Daarnaast was 16 procent van de Britse bedrijven actief in de sector vervoer, informatie en communicatie en 15 procent in de sector landbouw en nijverheid. De sector financiële diensten (13 procent) telde het minste aantal bedrijven. In het algemeen valt op dat een overwegend deel van de ondernemingen met een Britse moeder zich in dienstensectoren bevindt.

In Nederland waren er 90 snelgroeiende Britse bedrijven actief in 2017. Snelgroeiende bedrijven leveren een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse economie. Deze bedrijven creëren namelijk veel werkgelegenheid en fungeren vaak als aanjager van vernieuwing en innovatie. Er is sprake van snelle bedrijfsgroei wanneer het aantal werknemers van een bedrijf jaarlijks met gemiddeld 10 procent of meer toeneemt in een periode van drie opeenvolgende jaren. Ondanks hun beperkte aandeel in het Nederlandse bedrijfsleven creëren snelgroeiende bedrijven relatief veel werkgelegenheid. Het aantal werknemers bij snelgroeiende bedrijven is tussen 2012 en 2017 bijna verdubbeld, van ruim 16 duizend naar ongeveer 29 duizend. Dit is een toename van bijna 15 duizend.

2.2 Kenmerken van werknemers in dienst bij Britse bedrijven

In 2017 waren er 123 duizend werknemers in dienst bij bedrijven met een Britse moeder. Het aantal werknemers in loondienst bij Britse bedrijven steeg tussen 2012 en 2017 met 11 duizend, wat neerkomt op een stijging van tien procent. Het aandeel mannen werkzaam bij Britse bedrijven bedroeg 54 procent in 2017. Uit figuur 2.3 blijkt dat tijdens de periode 2012-2017 dit aandeel nagenoeg gelijk is gebleven. Het aandeel werknemers zonder migratie-achtergrond is daarentegen gedaald bij deze bedrijven. In het onderzochte tijdvak is het aandeel autochtone werknemers gedaald van 75 procent naar ongeveer 70 procent.

2.3 Geslacht en herkomst van werknemers van Britse bedrijven

Bron: CBS

In 2017 was 34 procent van de werknemers in loondienst bij Britse bedrijven jonger dan 30 jaar oud. In 2012 ging het nog om 29 procent. Daarmee steeg het aandeel werknemers in deze leeftijdsgroep relatief sterk. Ook bij werknemers van 50 jaar of ouder steeg het aandeel werknemers in dienst bij Britse bedrijven: van 22 naar 25 procent. Bij de andere leeftijdsgroepen is het aandeel werknemers vanaf 2012 afgenomen. Het percentage 30- tot 40-jarigen daalde van 23 in 2012 naar 20 in 2017. Bij de 40- tot 50-jarigen nam het aandeel werknemers af van 26 procent in 2012 naar 21 procent in 2017.

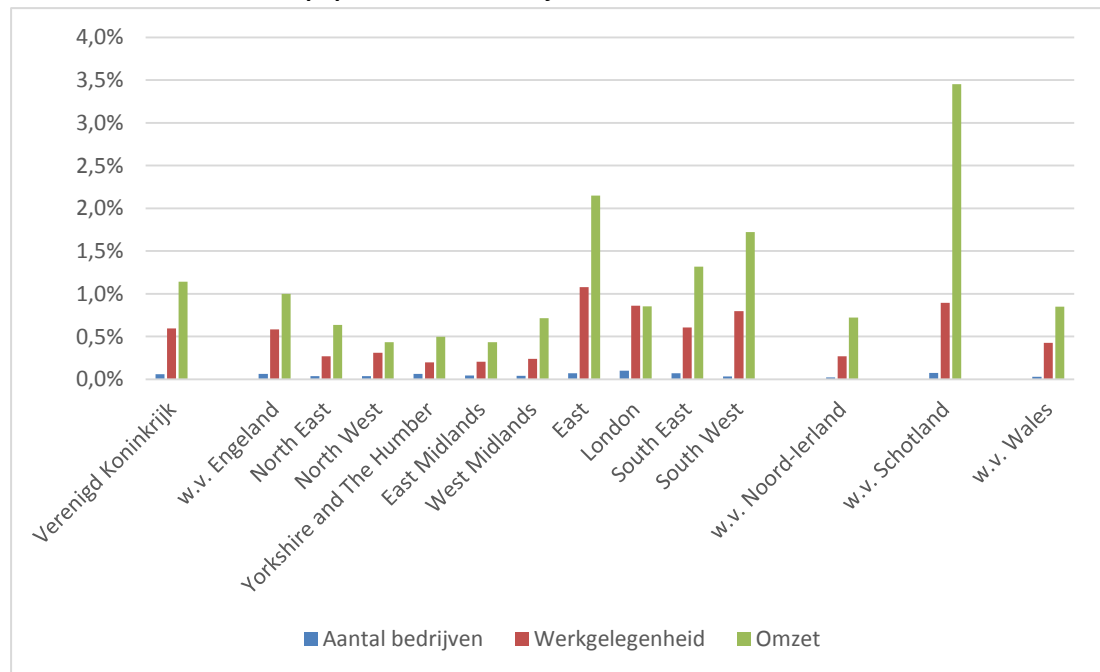
Van alle werknemers bij Britse bedrijven in Nederland was in 2017 net iets meer dan de helft (53 procent) laag- of middelbaar opgeleid. Bij deze bedrijven is het aandeel laag- of middelbaar opgeleiden in de periode 2012-2017 gestegen van 44 naar 53 procent. Het aandeel hogeropgeleiden is in dezelfde periode afgenomen van 23 naar 18 procent. Van de overige werknemers waren er tijdens deze periode geen opleidingsgegevens bekend.

2.3 Kenmerken van Nederlandse bedrijven in het VK

Op 1 maart 2017 waren er 1.645 bedrijven met een Nederlandse moederbedrijf³ geregistreerd in het Verenigd Koninkrijk. Dit is minder dan 0,1 procent op een totaal van bijna 2,7 miljoen bedrijven in het Verenigd Koninkrijk. Het Nederlandse aandeel in termen van gerealiseerde werkgelegenheid (0,6 procent) of omzet (1,1 procent) ligt wel beduidend hoger. De Nederlandse bedrijven waren in 2017 goed voor 181 duizend banen in het Verenigd Koninkrijk en een gezamenlijke omzet van 59 miljard Engelse pond.

Binnen het Verenigd Koninkrijk zijn er uiteraard regionale verschillen voor het Nederlandse percentage. Zo zijn de Nederlandse percentages het hoogst voor de Engelse regio's die geografisch het meest dichtbij liggen (oosten, Londen, zuidoosten, zuidwesten) en daarnaast valt Schotland op. De verschillen gelden met name voor werkgelegenheid en omzet. In Schotland is maar liefst 3,5 procent van de omzet afkomstig van een bedrijf met Nederlandse roots.

2.4 Nederlands aandeel in populatie Britse bedrijven, maart 2017

Bron: Statistiek bureau Verenigd Koninkrijk

De 1.645 bedrijven met Nederlandse roots zijn vooral groothandels (330), bedrijven in de wetenschappelijke of technische hoek (255), industrie (210) en bedrijven in de informatieve of communicatieve sector (185). Nederland is relatief het meest vertegenwoordigd in de groothandel en in de financiële en verzekeringswereld

³ Oftewel: de 'global ultimate parent of residence' is Nederland. Dat betekent dat de ultieme zeggenschap over het bedrijf in de Verenigd Koninkrijk in Nederlandse handen is.

(beiden 0,3 procent Nederlandse aandeel). In het laatste geval gaat het om 140 bedrijven, waarvan de helft in Londen is gevestigd. Bijna 5 procent van de financiële bedrijven in Londen is Nederlands.

2.5 Aantal bedrijven in het Verenigd Koninkrijk naar bedrijfsactiviteit (SBI) en land van zeggenschap, maart 2017

	VK	Nederland	Rest van de wereld	Totaal	Aandeel NL
01-03: Landbouw, bosbouw en visserij	147.600	20	175	147.795	0,01%
05-39: Industrie	144.685	210	3.975	148.870	0,14%
41-43: Bouw	318.440	55	1.365	319.860	0,02%
45: Handel in motorvoertuigen	74.760	20	290	75.070	0,03%
46: Groothandel	98.745	330	4.340	103.415	0,32%
47: Detailhandel	195.540	50	1.210	196.800	0,03%
49-53: Vervoer en opslag	108.315	80	895	109.290	0,07%
55-56: Accommodatie en horeca	149.730	20	540	150.290	0,01%
58-63: Informatie en communicatie	213.890	185	2.950	217.025	0,09%
64-66: Financiële instellingen	52.340	140	3.240	55.720	0,25%
68: Vastgoed	92.175	50	955	93.180	0,05%
69-75: Advies en onderzoek	474.770	255	3.800	478.825	0,05%
77-82: Verhuur en overige zakelijke dienstverlening	225.635	165	2.385	228.185	0,07%
84: Overheid	7.150	0	0	7.150	0,00%
85: Onderwijs	48.075	15	210	48.300	0,03%
86-88: Zorg	119.805	20	280	120.105	0,02%
90-99: Cultuur en overige dienstverlening	168.325	30	575	168.930	0,02%
Totaal	2.639.980	1.645	27.185	2.668.810	0,06%

Bron: Statistiekbureau Verenigd Koninkrijk

De meeste werkgelegenheid van Nederlandse bedrijven komt voort uit de industrie (39 duizend werknemers), administratie en ondersteuning (30 duizend), detailhandel (22 duizend) en groothandel (20 duizend). In vergelijking met andere landen zijn het de groothandel (1,8 procent Nederlands aandeel), vervoer en opslag (1,3 procent), industrie (1,4 procent) en administratie en ondersteuning (1,1 procent) met de grootste Nederlandse bijdrage.

De grootste Nederlandse omzetten in het Verenigd Koninkrijk zijn afkomstig uit de industrie (13 miljard Engelse pond), finance en verzekering (12 miljard) en de groothandel (11 miljard). Relatief gezien zijn het de industrie, wetenschap en techniek alsmede de groothandel (allen 1,7 procent) en informatie en communicatie (1,6 procent) met de grootste Nederlandse aandelen.

2.6 Nederlands aandeel in bedrijven in het Verenigd Koninkrijk naar bedrijfsactiviteit (SBI), maart 2017

	Aantal NL	Aandeel in totaal VK	Werknemers	Aandeel in totaal VK	Omzet (x 1000 pond)	Aandeel in totaal VK
01-03: Landbouw, bosbouw en visserij	20	0,0%	180	0,0%	59.821	0,1%
05-39: Industrie	210	0,1%	39.085	1,4%	12.939.913	1,7%
41-43: Bouw	55	0,0%	8.470	0,6%	3.071.951	1,1%
45: Handel in motorvoertuigen	15	0,0%	874	0,2%	1.347.848	0,7%
46: Groothandel	330	0,3%	20.418	1,8%	11.106.079	1,7%
47: Detailhandel	50	0,0%	21.983	0,7%	3.423.639	0,9%
49-53: Vervoer en opslag	80	0,1%	16.496	1,3%	2.579.737	1,3%
55-56: Accommodatie en horeca	20	0,0%	3.291	0,1%	585.931	0,6%
58-63: Informatie en communicatie	185	0,1%	11.354	0,9%	3.740.047	1,6%
64-66: Financiële instellingen	140	0,3%	5.832	0,6%	12.191.241	0,9%
68: Vastgoed	50	0,1%	427	0,1%	72.711	0,1%
69-75: Advies en onderzoek	255	0,1%	19.855	0,9%	5.161.138	1,7%
77-82: Verhuur en overige zakelijke dienstverlening	170	0,1%	30.347	1,1%	2.731.814	1,1%
84: Overheid	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
85: Onderwijs	15	0,0%	714	0,0%	67.426	0,1%
86-88: Zorg	20	0,0%	972	0,0%	154.482	0,1%
90-99: Cultuur en overige dienstverlening	30	0,0%	687	0,1%	116.130	0,1%
Totaal	1.645	0,1%	180.985	0,6%	59.349.908	1,1%

Bron: Statistiekbureau Verenigd Koninkrijk

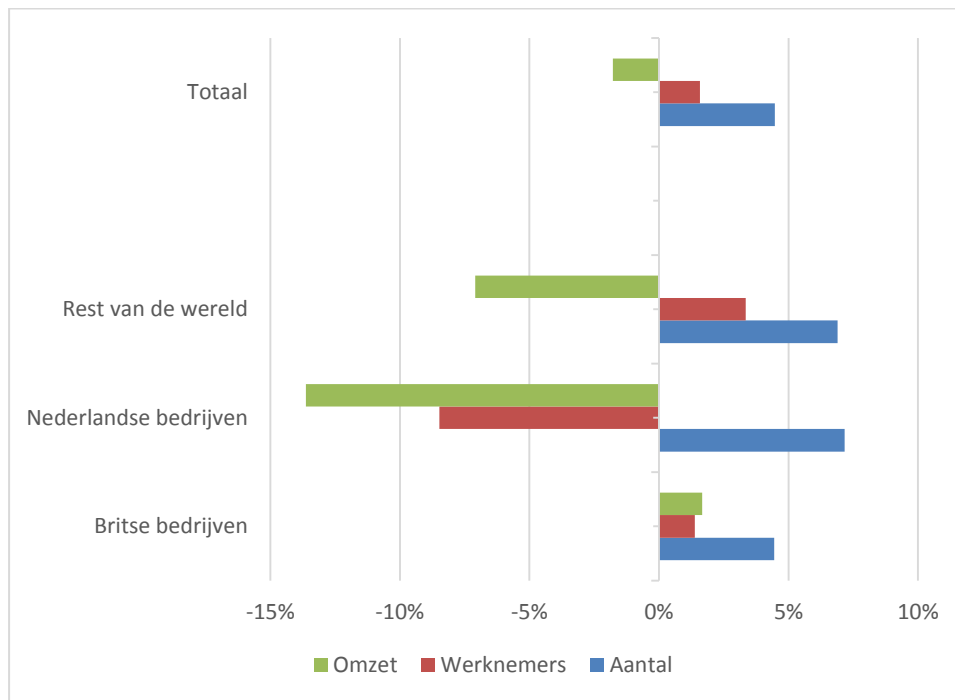
Vergelijking met de stand in maart 2016

In juni 2016 was het fameuze Brexit-referendum in het Verenigd Koninkrijk dat mogelijk bedrijven aan het denken heeft gezet ten aanzien van de verplaatsing van vestigingen. In dit geval zouden Nederlandse dochterbedrijven bijvoorbeeld kunnen worden verplaatst naar Nederland, voor wat voor precieze reden dan ook. Om iets te kunnen zeggen over verplaatsingsgedrag kan de hierboven beschreven ‘foto van maart 2017’ worden vergeleken met de ‘foto van maart 2016’. Dit is echter lang niet voldoende om iets te kunnen zeggen over een Brexit-effect, maar het geeft in ieder geval een indicatie over de grootste wijzigingen die in het bedrijvenbestand hebben plaatsgevonden.

Het totaal aantal Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk is in een jaar tijd met 7 procent gegroeid, van 1.535 in maart 2016 tot 1.645 bedrijven in maart 2017. Tegelijkertijd, echter, is de werkgelegenheid (-8 procent) en omzet (-14 procent) bij de Nederlandse bedrijven in het VK fors gedaald. Een omzetsdaling is

ook zichtbaar bij niet-Britse/niet-Nederlandse bedrijven, maar bij de Britse bedrijven is de omzet juist gestegen. Qua werkgelegenheid is de daling bij de Nederlandse bedrijven uniek, want bij de bedrijven met een andere nationaliteit is de werkgelegenheid juist toegenomen.

2.7 Ontwikkeling bedrijven in het Verenigd Koninkrijk naar land van zeggenschap, maart 2016-maart 2017

Bron: Statistiek bureau Verenigd Koninkrijk

Tussen maart 2016 en maart 2017 zijn er (per saldo) 110 Nederlandse bedrijven bijgekomen, is de werkgelegenheid bij Nederlandse bedrijven met 17 duizend werknemers afgenomen en is de omzet met ruim 9 miljard pond gekrompen. Een groot deel van de ontwikkeling heeft in Londen plaatsgevonden. Daar zijn 70 Nederlandse bedrijven bijgekomen, maar zijn tegelijkertijd bijna 10 duizend banen verloren gegaan oftewel bijna 9 miljard pond omzet. Het andere deel van de mutaties is te danken aan de West-Midlands. Daar zijn slechts 5 Nederlandse bedrijven bijgekomen, maar zijn werkgelegenheid (bijna 10 duizend banen) en omzet (bijna 1 miljard pond) toch fors gedaald. In de rest van het Verenigd Koninkrijk zijn de verschillen tussen 2016 en 2017 relatief gering.

2.8 Ontwikkeling Nederlandse bedrijven in het VK naar regio, maart 2016- maart 2017

	Aantal	Werknemers	Omzet (x 1000 pond)
Verenigd Koninkrijk	110	-16.774	-9.367.414
w.v. Engeland	95	-17.482	-9.990.980
North East	-5	-687	-44.447
North West	0	-3.151	-609.641
Yorkshire and The Humber	-5	351	-28.598
East Midlands	-10	-2.022	-529.017
West Midlands	5	-9.605	-843.663
East	10	6.029	608.943
London	70	-9.503	-8.360.713
South East	20	-1.858	-618.496
South West	10	2.964	434.652
w.v. Noord-Ierland	0	-1.597	90.475
w.v. Schotland	15	140	196.518
w.v. Wales	0	2.165	336.573

Bron: Statistiek bureau Verenigd Koninkrijk

De toename van 110 Nederlandse bedrijven in het VK zit vooral in de informatie- en communicatiehoek (+35 bedrijven), wetenschap en techniek alsmede vastgoed (beiden +30 bedrijven). Hier gaat het met name om de regio Londen. Buiten Londen is er ook een duidelijke toename bij de groothandel (plus 25). Alleen bij de industrie (min 15) en financiële instellingen (min 5) is er sprake van een afname in het aantal Nederlandse bedrijven in het VK.

Werkgelegenheidskrimp heeft met name plaatsgevonden in de sectoren vervoer en opslag (min 13 duizend werknemers), industrie (min 11 duizend) en detailhandel (min 4 duizend). Daartegenover steeg het aantal werknemers bij de groothandel (plus 7 duizend), administratie en ondersteuning (plus 6 duizend) en wetenschap en techniek (plus 2 duizend).

Omzetkrimp heeft vooral plaatsgevonden in de industrie (min 5 miljard pond), financiële instellingen (min 4 miljard) en vervoer en opslag (min 2 miljard). In de groothandel nam de omzet van Nederlandse bedrijven in het VK juist met 4 miljard pond toe.

2.9 Ontwikkeling Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk naar bedrijfsactiviteit (SBI), maart 2016-2017

	Aantal	Werknemers	Omzet (x 1000 pond)
01-03: Landbouw, bosbouw en visserij	0	-255	-7.921
05-39: Industrie	-15	-10.807	-5.073.229
41-43: Bouw	0	-538	-280.405
45: Handel in motorvoertuigen	-5	90	157.405
46: Groothandel	25	6.708	4.351.165
47: Detailhandel	0	-4.368	-491.061
49-53: Vervoer en opslag	0	-13.442	-1.790.134
55-56: Accommodatie en horeca	0	-88	350.488
58-63: Informatie en communicatie	35	-185	-304.051
64-66: Financiële instellingen	0	-1.621	-3.565.720
68: Vastgoed	30	263	Geheim
69-75: Advies en onderzoek	30	2.196	1.237.203
77-82: Verhuur en overige zakelijke dienstverlening	10	5.559	-703.504
84: Overheid	0	0	0
85: Onderwijs	0	-643	Geheim
86-88: Zorg	0	244	13.151
90-99: Cultuur en overige dienstverlening	0	113	Geheim
Totaal	110	-16.774	-9.367.414

Bron: Statistiekbureau Verenigd Koninkrijk

3. Directe en indirecte export naar het Verenigd Koninkrijk

3.1 Verdiensten aan directe export naar het VK

De export van goederen en diensten naar het Verenigd Koninkrijk levert toegevoegde waarde op voor de Nederlandse economie en alle andere landen in de EU. In deze paragraaf wordt gekeken naar de toegevoegde waarde die in een land terechtkomt door directe export naar het VK. Tabel 3.1 laat een top 15 zien van landen die het meest verdienen dankzij deze export. Zowel in 2005 als 2014 verdienen Duitsland, Frankrijk, Spanje, Italië, Nederland, Ierland en België het meest aan de directe export naar het VK. De ranking is in tien jaar in deze top zes niet veranderd. Nederland blijft daarmee dus op een vijfde plek staan. De exportverdiensten zijn gestegen van 14,7 miljard euro in 2005 tot 16,1 miljard euro in 2014. In 2017 liggen de directe exportverdiensten voor Nederland inmiddels op 22 miljard euro⁴. Na België zijn er wel verschillen in de landenranking. Zo valt bijvoorbeeld Polen op dat in 2014 aanzienlijk meer aan de export naar het VK verdiende dan in 2005.

3.1. Toegevoegde waarde dankzij directe export naar het Verenigd Koninkrijk, voor de top 15 EU-landen (miljoen euro)

	2005		2014	
1	Duitsland	46.819	1 Duitsland	56.446
2	Frankrijk	33.426	2 Frankrijk	37.277
3	Spanje	23.583	3 Spanje	26.762
4	Italië	19.763	4 Italië	19.701
5	Nederland	14.674	5 Nederland	16.136
6	Ierland	12.360	6 Ierland	14.809
7	België	9.512	7 België	11.269
8	Zweden	6.573	8 Polen	10.291
9	Denemarken	4.189	9 Zweden	8.899
10	Griekenland	3.689	10 Denemarken	6.413
11	Oostenrijk	3.167	11 Tsjechië	3.633
12	Portugal	2.985	12 Portugal	3.474
13	Polen	2.959	13 Oostenrijk	3.447
14	Finland	2.521	14 Griekenland	3.180
15	Tsjechië	1.795	15 Finland	2.129

Bron: OESO, berekeningen CBS

⁴ Voor Nederland zijn er actuele 2017-cijfers bekend, voor andere landen niet. Dat heeft te maken met de beschikbaarheid van gegevens. Voor andere EU-landen kan alleen gebruik worden gemaakt van OESO-cijfers, voor Nederland zijn er ook CBS-cijfers bekend. De Nederlandse cijfers zijn door verschil in bronnen niet 100 procent vergelijkbaar tussen 2014 (OESO) en 2017 (CBS).

3.2 Verdiensten indirecte Nederlandse export naar het VK

Nederland verdient niet alleen direct aan de export naar het Verenigd Koninkrijk, maar ook indirect. In deze paragraaf wordt gekeken naar de verdiensten aan indirecte export via andere EU-landen naar het VK. Bij de indirecte export treedt Nederland dan op als een toeleverancier van de exporterende EU-landen. Anders geformuleerd, dit is toegevoegde waarde die Nederland krijgt door als toeleverancier op te treden in de waardeketen van een bedrijf dat naar het Verenigd Koninkrijk exporteert. Bijvoorbeeld, Nederland produceert staal dat Duitsland omzet in auto's en deze vervolgens exporteert. Zo blijkt uit tabel 3.2 dat Nederland bijvoorbeeld in 2014 naar schatting een toegevoegde waarde had van 1 miljard euro dankzij de indirecte export via Duitsland naar het Verenigd Koninkrijk.

Tegenover directe exportverdiensten van 16,1 miljard euro in 2014 staan indirecte exportverdiensten van 4,5 miljard euro. De totale verdiensten aan de export naar het VK komen daarmee uit op 20,6 miljard euro in 2014. Nederland verdiende in 2014 het meest indirect door toelevering aan België, Ierland en Duitsland (samen ruim 3 miljard euro). Deze landen waren in 2005 ook het belangrijkste maar in een andere volgorde (Duitsland, België en Ierland). De indirecte export via andere EU-landen naar het VK is relatief bescheiden.

3.2 Toegevoegde waarde Nederland dankzij indirecte export via top 15 EU-landen naar het Verenigd Koninkrijk (miljoen euro)

	2005		2014
1 Duitsland	650	1 België	1.034
2 België	528	2 Ierland	1.018
3 Ierland	332	3 Duitsland	1.000
4 Frankrijk	322	4 Frankrijk	360
5 Spanje	213	5 Italië	211
6 Italië	172	6 Spanje	185
7 Zweden	118	7 Zweden	127
8 Denemarken	74	8 Polen	120
9 Luxemburg	44	9 Tsjechië	80
10 Tsjechië	43	10 Denemarken	78
11 Hongarije	42	11 Luxemburg	61
12 Finland	35	12 Hongarije	52
13 Polen	34	13 Portugal	39
14 Portugal	34	14 Finland	35
15 Oostenrijk	30	15 Oostenrijk	25

Bron: OESO, berekeningen CBS

3.3 Verdiensten indirecte EU-export naar het VK

Ook de andere EU-landen verdienen indirect aan de export naar het Verenigd Koninkrijk. Vanwege de context van dit onderzoek kijken we hier alleen naar de indirecte export via Nederland. Duitsland verdient het meest aan de indirecte export via Nederland naar het VK. Dat was zowel het geval in 2005 als in 2014. Opvallend genoeg staat het VK zelf op de tweede plek. Het land verdient dus aan de export via Nederland die uiteindelijk zelf weer in het VK terechtkomt. Dit is bijvoorbeeld de export van tomaten naar Nederland die in de vorm van tomatenpuree weer terugkomt in het VK. In dit voorbeeld verdienen zowel Nederland als het VK aan dit productieproces. De totale EU-exportverdiensten aan de export via Nederland naar het VK bedroegen ruim 4 miljard euro in 2014 ten opzichte van 3,3 miljard euro in 2005.

3.3. Toegevoegde waarde top 15 EU-landen dankzij indirecte export via Nederland naar het Verenigd Koninkrijk (miljoen euro)

	2005		2014
1 Duitsland	996	1 Duitsland	1.185
2 Verenigd Koninkrijk	640	2 Verenigd Koninkrijk	934
3 Frankrijk	365	3 Frankrijk	423
4 België	334	4 België	331
5 Italië	193	5 Spanje	216
6 Spanje	179	6 Italië	205
7 Zweden	110	7 Zweden	127
8 Denemarken	90	8 Polen	109
9 Finland	70	9 Ierland	86
10 Ierland	61	10 Denemarken	75
11 Oostenrijk	56	11 Oostenrijk	67
12 Polen	54	12 Finland	56
13 Tsjechië	27	13 Tsjechië	41
14 Luxemburg	23	14 Luxemburg	30
15 Portugal	22	15 Portugal	30

Bron: OESO, berekeningen CBS

3.4 Herkomst Nederlandse wederuitvoer naar het VK

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt gekeken naar de herkomst van de Nederlandse wederuitvoer met het Verenigd Koninkrijk als bestemming. Dit laat dan zien welke landen via Nederland exporteren en voor welke bedrag. Op die manier dient Nederland als een toegangspoort tot het VK. In deze paragraaf gaat het om brutowaarden en niet toegevoegde waarden zoals in de vorige paragrafen. Over het algemeen zijn de importen uit diverse landen die bestemd zijn voor de wederuitvoer naar het VK gestegen. Duitsland is zowel in 2005, 2014 als 2016 de

belangrijkste leverancier gevolgd door België en Frankrijk. Op de vierde plek staat in 2014 en 2016 Tsjechië terwijl dat in 2005 nog Ierland was. De totale invoer voor wederuitvoer richting het VK bedroeg een bedrag van 7,9 miljard euro in 2016 (dat was 4 miljard euro in 2005 en 6,6 miljard euro in 2014).

3.4. Brutowaarde invoer uit EU-landen bestemd voor de wederuitvoer naar het Verenigd Koninkrijk (miljoen euro)

	2005	2014	2016*
België	729	1.180	1.432
Bulgarije	3	16	27
Cyprus	4	8	3
Denemarken	78	154	172
Duitsland	1.269	2.055	2.456
Estland	17	11	17
Finland	59	62	112
Frankrijk	445	718	794
Griekenland	14	18	22
Hongarije	88	104	182
Ierland	326	327	405
Italië	253	359	410
Kroatië	1	5	21
Letland	11	32	23
Litouwen	7	38	44
Luxemburg	21	18	23
Malta	1	3	6
Oostenrijk	38	54	77
Polen	92	268	422
Portugal	57	69	75
Roemenië	18	69	45
Slovenië	10	20	19
Slowakije	41	68	75
Spanje	176	318	338
Tsjechië	164	507	517
Zweden	98	155	199

Bron: CBS

* Voorlopige cijfers

4. Rol bedrijfstakken in de handel met het Verenigd Koninkrijk

4.1 Exportverdiensten per bedrijfstak

In deze paragraaf staat de toegevoegde waarde die gegeneerd wordt dankzij de directe export naar het Verenigd Koninkrijk centraal. De export is onderverdeeld naar de export van goederen uit eigen makelij, wederuitvoer, export van diensten en reisverkeer. Uit tabel 4.1 blijkt dat de totale exportverdiensten in de periode 2013-2017 zijn toegenomen van 19,8 miljard euro in 2013 tot 22,7 miljard in 2017. Deze toename komt voornamelijk voor rekening van de dienstenexport naar het VK: hier zijn de exportverdiensten gegroeid met ruim 2,1 miljard. Daarnaast is de wederuitvoer 0,7 miljard hoger.

4.1 Exportverdiensten (miljard euro) en aandeel (%) exportverdiensten naar Verenigd Koninkrijk in totale afzet

	2013	2014	2015	2016*	2017*
Export Nederlandse makelij	10,4	10,0	10,0	10,6	10,4
Wederuitvoer	2,2	2,4	2,7	2,8	2,9
Export diensten exclusief reisverkeer	6,4	7,5	8,2	8,5	8,5
Reisverkeer	0,6	0,7	0,8	0,8	0,9
Totaal	19,8	20,6	21,7	22,8	22,7
Aandeel Verenigd Koninkrijk	3,0	3,1	3,3	3,2	3,1

Bron: CBS

*voorlopige cijfers

De grootste veranderingen tussen 2013 en 2017 in de toegevoegde waarde per bedrijfstak staan in tabel 4.2. De tabel laat zien dat er belangrijke verschuivingen optraden in welke bedrijfstakken toegevoegde waarde werd gerealiseerd. Met name de groothandel, de opslag en dienstverlening voor vervoer, holdings- en managementadviesbureau, uitzendbureaus en IT-dienstverlening zijn meer gaan verdienen aan de export naar het Verenigd Koninkrijk. Aan de andere kant leverde de export van met name de winning van aardolie en aardgas en in mindere mate de architectenbureaus en energiebedrijven in Nederland minder toegevoegde waarde op.

Als we kijken naar enkel de goederenexport van Nederlandse makelij dan zien we dat de stijging van de toegevoegde waarde van de in Nederland vervaardigde goederen grotendeels teniet is gedaan door de daling bij de winning van aardolie en aardgas. De groei bij de wederuitvoerdiensten is voor een aanzienlijk deel te

danken aan de groothandel. De toenemende verdiensten aan dienstenexport zijn juist door een groot aantal bedrijfstakken gerealiseerd.

4.2 Grootste veranderingen toegevoegde waarde per bedrijfstak tussen 2013 en 2017* in de export naar het Verenigd Koninkrijk per afzetcategorie (miljoen euro)

	Export goederen uit productie	Weder- uitvoer	Export diensten exclusief reisverkeer	Reisverkeer	Totaal
Groothandel en handelsbemiddeling	243	379	155	0	777
Opslag, dienstverlening voor vervoer	43	30	347	0	422
Holdings en managementadviesbureaus	64	30	304	2	400
Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling	157	37	176	7	376
IT-dienstverlening	20	10	251	0	281
Auto- en aanhangwagenindustrie	203	0	0	0	204
Juridische diensten en administratie	15	8	127	-1	151
Chemische industrie	102	3	29	0	134
Elektrotechnische industrie	111	4	5	0	118
Research	5	2	109	0	117
Bankwezen	-20	0	-53	-8	-80
Energiebedrijven	-111	-2	16	-2	-99
Architecten-, ingenieursbureaus e.d.	10	4	-133	0	-119
Winning van aardolie en aardgas	-1660	-7	172	-5	-1500

Bron: CBS

*voorlopige cijfers

Meer inzicht in de verandering van de toegevoegde waarde door de export naar het Verenigd Koninkrijk ontstaat bij onderverdeling van de afzetcategorieën naar de onderliggende goederencategorieën. In tabel 4.3 doen we dat voor de export van goederen uit eigen productie en de wederuitvoer. Als goederencategorieën onderscheiden we volgens de BEC-classificatie⁵ intermediaire goederen, kapitaalgoederen, consumptiegoederen en goederen die niet onder de genoemde drie categorieën vallen. Daarmee ontstaat inzicht of de toegevoegde waarde gecreëerd wordt dankzij de export van goederen die opgaan in andere productieprocessen (intermediaire goederen), de productiecapaciteit vergroten (kapitaalgoederen) of juist geconsumeerd worden (consumptiegoederen). Het blijkt dat de toegevoegde waarde van de export van intermediaire goederen uit Nederlands fabricaat tussen 2013 en 2016 met 0,8 miljard euro is gedaald; de export van kapitaalgoederen van Nederlandse makelij is in die periode juist met 0,6 miljard euro gestegen. Als we kijken naar de wederuitvoer blijkt dat voor alle goederencategorieën de wederuitvoer geleidelijk is gestegen.

⁵ "Classification by Broad Economic Categories" van de Verenigde Naties, zoals voor het eerst samengesteld in 1961

4.3 Toegevoegde waarde 2013-2016 van de export naar het Verenigd Koninkrijk per goederencategorie (miljard euro)

	2013	2014	2015	2016*
Export goederen uit eigen productie verdeeld naar:				
Intermediaire goederen	4,8	4,6	3,8	4,0
Kapitaalgoederen	1,3	1,3	1,7	1,9
Consumptiegoederen	3,5	3,5	3,7	3,7
Overig	0,6	0,6	0,7	0,8
Totaal	10,3	9,9	9,8	10,4
Wederuitvoer verdeeld naar:				
Intermediaire goederen	0,5	0,5	0,6	0,6
Kapitaalgoederen	0,5	0,5	0,6	0,6
Consumptiegoederen	0,5	0,6	0,7	0,7
Overig	0,5	0,5	0,7	0,7
Totaal wederuitvoer	2,0	2,2	2,5	2,7

Bron: CBS

*voorlopige cijfers

De verandering van de toegevoegde waarde vanuit de export van eigen productie tussen 2013 en 2016 verschilt sterk tussen de bedrijfstakken en tussen de goederencategorieën, zie tabel 4.4. In de industrie is die toegevoegde waarde met 990 miljoen euro het sterkst gestegen terwijl die in de delfstoffenwinning met 1375 miljoen euro is gedaald. De grootste stijging deed zich voor bij kapitaalgoederen in de industrie, de verhuur en overige zakelijke diensten, de handel en specialistische zakelijke diensten. De daling van de toegevoegde waarde van de export van eigen productie in de delfstoffenwinning en de energievoorziening concentreerde zich bij de intermediaire goederen. De stijging van de toegevoegde waarde van de wederuitvoer naar het Verenigd Koninkrijk werd grotendeels gerealiseerd in de handel, met name de groothandel (zie ook Internationaliseringsmonitor, editie Verenigd Koninkrijk, CBS, 2017).

4.4 Grootste veranderingen toegevoegde waarde per bedrijfstak tussen 2013 en 2016* in de export van eigen productie naar het Verenigd Koninkrijk per goederencategorie (miljoen euro)

	Intermediaire goederen	Kapitaal-goederen	Consumptie-goederen	Overig	Totaal
Industrie	218	384	172	216	990
Verhuur en overige zakelijke diensten	51	86	42	24	203
Handel	69	90	34	8	201
Specialistische zakelijke diensten	10	50	6	14	80
Vervoer en opslag	27	23	10	13	73
Energievoorziening	-42	1	-5	-14	-60
Delfstoffenwinning	-1261	-2	-56	-56	-1375

Bron: CBS

* voorlopige cijfers

4.2 Werkgelegenheid per bedrijfstak

In deze paragraaf staat de werkgelegenheid (in vte) dankzij de export naar het Verenigd Koninkrijk centraal. In 2013 waren er in totaal 189 duizend vte verbonden aan de export naar het Verenigd Koninkrijk, in 2016 was dit aantal gegroeid tot 218 duizend vte. Tabel 4.5 toont verder de top vijf van bedrijfstakken wat betreft het aantal arbeidsplaatsen dat te danken is aan de export naar het VK. De industrie (41 duizend vte) profiteert het meest en daar zit ook een flinke groei in de tijd (in 2013 was dit 36 duizend). Daarnaast is er ook een forse groei bij de zakelijke dienstverlening.

4.5 Werkgelegenheid verbonden aan de directe export naar het Verenigd Koninkrijk

	2013	2014	2015	2016*
Werkgelegenheid (x 1000 vte)	189	196	207	218
Top 5 bedrijfstakken:				
Industrie	36	37	38	41
Handel	35	35	37	38
Verhuur en overige zakelijke diensten	24	28	30	34
Specialistische zakelijke diensten	24	25	27	28
Vervoer en opslag	24	24	25	25

Bron: CBS

* voorlopige cijfers

Wanneer we niet kijken naar absolute aantallen, maar naar de arbeidsjaren ten gevolge van directe export naar het Verenigd Koninkrijk t.o.v. het totale arbeidsvolume van een bedrijfstak, dan zien we dat bij de delfstoffenwinning dit

aandeel het grootste is. Ook binnen landbouw, bosbouw en visserij en binnen vervoer en opslag, is dit aandeel groter dan in de andere bedrijfstakken. In de bedrijfstak informatie en communicatie is de meeste relatieve groei in de periode 2013-2016, namelijk van 3,8 tot 5,1 procent aandeel. Dit betekent dat deze bedrijfstak een steeds groter effect ziet van de directe export naar het Verenigd Koninkrijk op de werkgelegenheid binnen de eigen bedrijfstak.

4.3 Werknemerskenmerken per bedrijfstak

In paragraaf 4.2 kwam naar voren dat er in 2016 218 duizend vte aan werkgelegenheid is dankzij de export naar het Verenigd Koninkrijk. In deze paragraaf gaan we verder in op deze werkgelegenheid door diverse (werknemers)kenmerken toe te voegen: wie zijn de mensen die werk hebben dankzij de directe export naar het Verenigd Koninkrijk?

Daartoe maken we een opsplitsing van het totaal aantal vte per geslacht (man/vrouw) en per type werkenden (werknemers/zelfstandigen). Binnen de groep van werknemers kunnen we verder opsplitsen naar leeftijd (jong/oud), nationaliteit (Nederlands/ander) en type baan (voltijds/deeltijds).

4.6 Werkgelegenheid verbonden aan de directe export naar het Verenigd Koninkrijk uitgesplitst naar geslacht en type werkenden

	Werkgelegenheid (x 1000 vte)	Geslacht (%)		Type werkenden (%)	
		Man	Vrouw	Werknemers	Zelfstandigen
2013	189	72,1	27,9	90,4	9,6
2014	196	71,5	28,5	90,0	10,0
2015	207	71,1	28,9	89,2	10,8
2016*	218	71,3	28,7	88,6	11,4

Bron: CBS

* voorlopige cijfers

In het gros van de bedrijfstakken werken meer mannen dan vrouwen. Enkel in de gezondheids- en verzorgingszorg, in het onderwijs en in de overige dienstverlening is dit omgekeerd. De grootste ongelijkheid in relatieve aantallen van mannen en vrouwen vinden we terug binnen de bouwnijverheid, binnen de delfstoffenwinning en binnen waterbedrijven en afvalbeheer. Zo creëerde in 2016 de directe export naar Verenigd Koninkrijk 4970 arbeidsjaren binnen de bouwnijverheid, waarvan er 4595 werden ingevuld door mannen. Opvallend is dat er meer werkgelegenheid voor vrouwen lijkt te ontstaan in de zakelijke dienstverlening. Hier is het aandeel vrouwen namelijk toegenomen.

Landbouw, bosbouw en visserij is de enige bedrijfstak met meer zelfstandigen dan werknemers. Bij cultuur, sport en recreatie is de verhouding ongeveer 50/50. In de

andere bedrijfstakken zijn er meer werknemers dan zelfstandigen met een verhouding van 70/30 of meer. Voor zowel de groep werknemers als de groep zelfstandigen is de werkgelegenheid toegenomen sinds 2013.

4.7 Werkgelegenheid van werknemers, verbonden aan de directe export naar het Verenigd Koninkrijk uitgesplitst naar leeftijd, nationaliteit en type baan

	werkgelegenheid (x 1000 vte)	Leeftijd (%)		Nationaliteit (%)		Type baan (%)	
		Jong	Oud	Nederlands	Ander	Voltijd	Deeltijd
2013	157	58,5	41,6	90,4	9,6	70,8	29,2
2014	162	57,8	42,2	90,0	10,0	70,1	29,9
2015	172	57,1	42,9	89,2	10,8	69,5	30,5
2016*	183	56,6	43,4	88,6	11,4	69,9	30,1

Bron: CBS

* Voorlopige cijfers

De leeftijdsgrens tussen jong en oud wordt hier afgebakend op 45 jaar. Er zijn dan globaal gezien meer jonge dan oude werknemers. Het percentage oudere werknemers stijgt wel licht van 41,6 procent in 2013 tot 43,4 procent in 2016. In bedrijfstakken zoals de horeca, informatie en communicatie, verhuur en overige zakelijke diensten, landbouw, bosbouw en visserij, tellen we dubbel zoveel jonge als oude werknemers. Wel lijkt de export naar het VK meer werkgelegenheid te creëren in de industrie voor oude werknemers.

Wanneer we kijken naar de nationaliteit van werknemers, is in de meeste bedrijfstakken 90 procent of meer Nederlands. Enkel in de bedrijfstak “verhuur en overige zakelijke diensten” ligt het percentage Nederlanders beduidend lager, namelijk rond 72 procent. De export naar het VK zorgt voor meer werkgelegenheid bij werknemers met een migratie-achtergrond: van 15 duizend in 2013 tot 21 duizend in 2016. De groei is vooral te vinden in de zakelijke dienstverlening. In deze sector werken ook de meeste mensen met een migratie-achtergrond voor wat betreft de export naar het VK.

We zien bij de werknemers doorgaans meer voltijdbanen dan deeltijdbanen. Dat geldt met name voor de industrie, handel, vervoer en opslag en de zakelijke dienstverlening. Bij zowel voltijd- als deeltijdbanen is er sprake van groei.

4.4 Gebruik van import uit het Verenigd Koninkrijk

In deze paragraaf richten we ons op de import uit het Verenigd Koninkrijk voor het jaar 2016. Het beschrijft hoeveel Nederland uit het Verenigd Koninkrijk importeert, welke sectoren dat doen, en hoe deze import gebruikt wordt in hun productieprocessen. De belangrijkste resultaten zijn samengevat in tabel 4.8. In

2016 importeerde Nederland bijna 34 miljard euro aan goederen en diensten uit het Verenigd Koninkrijk. De import van goederen en diensten uit het Verenigd Koninkrijk bedroeg 6,6 procent van de totale Nederlandse import in 2016. De totale import aan diensten was goed voor zo'n 13,4 miljard euro. Hiervan werd het grootste gedeelte, 9,9 miljard, geïmporteerd door de bedrijfstakken in Nederland. Bij de goederenimport zien we het omgekeerde; het grootste deel van de totale goederenimport (bijna 11 miljard euro) wordt via Nederland weer rechtstreeks geëxporteerd naar andere landen.

4.8 Import uit het Verenigd Koninkrijk, 2016

	Import uit het VK, 2016*		
	goederen	diensten	Totaal
	<i>x miljoen euro</i>		
Totale import	20.162	13.360	33.522
Importverbruik bedrijfstakken Nederland	6.937	9.882	16.819
Import direct bestemd voor binnenl. consumptie	2.207	1.680	3.888
Import direct bestemd voor het buitenland	11.017	1.798	12.815

Bron: CBS

* voorlopige cijfers

De grootste verbruikers van import uit het Verenigd Koninkrijk zijn de elektrotechnische industrie (vooral import van diensten), de aardolie-industrie, de chemische industrie (beiden vooral goederen) en de groothandel en handelsbemiddeling (vooral diensten). In de aardolie-industrie bestrijkt de import uit het Verenigd Koninkrijk 15,3 procent van de totale import. Met 16,9 procent is de winning van aardolie en aardgas ook sterk afhankelijk van import (vooral diensten) uit het Verenigd Koninkrijk.

We kunnen vervolgens ook onderzoeken hoe bedrijfstakken gebruik maken van de import uit het Verenigd Koninkrijk: wordt de import verwerkt in het produceren van goederen of diensten die uiteindelijk bestemd zijn voor binnenlandse consumptie (zoals consumptie door overheid of huishoudens) of is deze bestemd voor de export? Zoals te zien in tabel 4.9 is van de 6,9 miljard euro aan import van goederen door de bedrijfstakken, meer dan twee derde bestemd voor het buitenland. Dit komt o.a. doordat de belangrijkste goederenimporteurs, zoals de aardolie-industrie en de chemische industrie, een groot deel van de geïmporteerde goederen gebruiken voor export.

Bij bedrijfstakken met minder import, zoals onderwijs en gezondheidszorg, zien we een heel ander beeld en worden de geïmporteerde goederen voornamelijk verder verwerkt voor consumptie binnen Nederland. Bij de dienstenimport zien we eveneens dat bij de grootste spelers een groot deel van de import verwerkt wordt voor de export naar andere landen.

4.9 Binnenlandse en buitenlandse afzet van import uit het Verenigd Koninkrijk door bedrijfstakken

	Import bedrijfstakken bestemd voor		
	Binnenlandse consumptie	Export	Totaal
Goederen	2 067	4 871	6 937
Diensten	3 827	6 055	9 882

Bron: CBS

* voorlopige cijfers

Ten slotte zoomen we verder in op de goederenimport door het maken van een onderscheid naar diverse goederencategorieën zoals in paragraaf 4.1. Gebruikmakend van de eerder genoemde BEC-classificatie kunnen de 20,1 miljard euro aan geïmporteerde goederen worden opgesplitst in intermediaire goederen, kapitaalgoederen, consumptiegoederen en overige goederen.

De import die rechtstreeks bedoeld is voor gebruik in andere landen betreft met name intermediaire goederen. Hetzelfde beeld krijgen we voor de import voor bedrijfstakken in Nederland. Vooral de industrie verbruikt een erg groot deel intermediaire goederen uit import, namelijk 4,3 miljard euro van de totale import van 5,4 miljard aan intermediaire goederen uit het Verenigd Koninkrijk. Deze goederen worden door de industrie verder verwerkt in exportproducten van de industrie. Ook blijkt dat voornamelijk de industrie consumptiegoederen uit het VK importeert. Dit betreft met name voedingsmiddelen uit het VK die de voedingsmiddelenindustrie verder verwerkt in goederen die uiteindelijk geëxporteerd worden. In de horeca zien we ook een relatief groot verbruik van geïmporteerde consumptiegoederen.

5. Conclusie

Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste conclusies op basis van de vele resultaten die naar voren zijn gekomen in het onderzoek naar economische relaties met het Verenigd Koninkrijk. In hoofdstuk twee is onder andere gekeken naar de kenmerken van Britse bedrijven in Nederland en Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk. Er kwam naar voren dat zowel het aantal Britse ondernemingen in Nederland als het aantal Nederlandse ondernemingen in het VK gering is, maar dat het wel gaat om aanzienlijke omzet- en werkgelegenheidsbijdragen. Zo genereerden de Britse bedrijven in Nederland maar liefst 59 miljard euro in 2017 met 123 duizend werknemers op de loonlijst. Bij de Nederlandse bedrijven in het VK gaat het om 59 miljard pond omzet en 181 duizend werknemers. Het aantal Britse bedrijven in Nederland is sinds 2012 met 23 procent gestegen, maar tussen 2016 en 2017 is er sprake van een stabilisatie. Het aantal Nederlandse bedrijven in het Verenigd Koninkrijk is tussen beide jaren wel licht gegroeid, met 7 procent. Omdat we het hier hebben over zowel heel kleine bedrijven als grote multinationals is het echter relevanter om naar omzet en werkgelegenheid te kijken. De omzet en werkgelegenheid van Britse bedrijven in Nederland is toegenomen met circa 5 procent tussen 2016 en 2017. Daar staat tegenover dat de omzet en werkgelegenheid bij Nederlandse bedrijven in het VK juist afnam, met respectievelijk 14 en 8 procent.

Hoofdstuk drie beschreef de verdiensten van EU-landen aan de export naar het Verenigd Koninkrijk, zowel direct als indirect via andere landen. Zowel in 2005 en 2014 verdienden Duitsland, Frankrijk, Spanje, Italië, Nederland, Ierland en België het meest aan directe export naar het VK. In 2017 liggen de directe exportverdiensten voor Nederland op 22 miljard euro (22,7 miljard inclusief belastingen en subsidies). Voor 2014 zijn ook de indirecte (EU-)exportverdiensten bekend. Deze bedragen 4,5 miljard euro (tegenover 16,1 miljard directe verdiensten in 2014). De 4,5 miljard euro betreft hier de Nederlandse exportverdiensten in de rol van toeleverancier voor exporterende EU-landen naar het Verenigd Koninkrijk. Circa twee derde van de toegevoegde waarde is daarbij te danken aan de export via onze twee buurlanden en Ierland. Andere EU-landen verdienen juist indirect door de export naar het VK via Nederland. In de eerste plaats is dat Duitsland, wat in 2014 bijna 1,2 miljard euro verdiende in de rol van toeleverancier aan Nederland.

Hoofdstuk vier zorgde voor een verdere verdieping door in te gaan op de rol van individuele bedrijfstakken in Nederland, met daarnaast een blik op werkgelegenheidseffecten en typen (gebruik van) goederen en diensten. Van de

totale verdiensten aan de export van goederen en diensten naar het Verenigd Koninkrijk zijn de goederen van Nederlandse makelij het belangrijkste, maar wordt de export van diensten steeds belangrijker. Nederland verdient al bijna net zoveel aan de export van diensten naar het VK dan aan de export van goederen van Nederlandse makelij. Daarnaast verdient Nederland ook nog een aanzienlijk bedrag aan de wederuitvoer van goederen naar het VK. Op bedrijfstakniveau zit de grootste groei (2013-2017) bij de toegevoegde waarde door de export naar het VK bij de groothandel en handelsbemiddeling (+0,8 miljard euro). Bij de export van goederen van Nederlandse makelij worden de intermediaire goederen wat minder belangrijk en kapitaalgoederen juist belangrijker. Binnen de goederenexport van eigen productie is het de industrie die het meest heeft geprofiteerd tussen 2013 en 2016 (+1,0 miljard euro).

Aan de directe export naar het VK waren in 2016 circa 216 duizend vte verbonden. Dat is fors meer dan in 2013 (189 duizend vte). De grootste werkgelegenheidsgroei betreft de bedrijfstak 'verhuur en overige zakelijke diensten'. Hier gaat het om een plus van 10 duizend vte. Wordt het aandeel van de export naar het VK bekeken in vergelijking met het totale arbeidsvolume per bedrijfstak dan komt de delfstoffenwinning bovendien (11,8 procent). De typische werknemer verbonden met de directe export naar het VK is eerder man dan vrouw, eerder in loondienst dan zelfstandig, eerder jong dan oud en eerder in een voltijd baan dan een deeltijd baan. Het percentage Nederlanders is uiteraard heel hoog, maar het percentage niet-Nederlanders groeit gestaag (van 9,6 tot 11,4 procent).

Tenslotte is in hoofdstuk vier ook de importkant onderzocht, de import uit het Verenigd Koninkrijk. Daarbij is gekeken naar het gebruik van deze import: is deze bestemd voor Nederlandse bedrijfstakken voor met name intermediair verbruik, voor directe consumptie in Nederland of om direct door te gaan naar het buitenland (met name wederuitvoer van goederen)? Uit de analyses is gebleken dat de meeste import in de eerste plaats terechtkomt bij Nederlandse bedrijfstakken (33,5 miljard euro in 2016), gevolgd door het buitenland (12,8 miljard euro) en de binnenlandse eindconsumptie (3,9 miljard euro). De elektrotechnische industrie (vooral import van diensten), aardolie-industrie en de chemische industrie (vooral import van goederen) zijn daarbij de belangrijkste importeurs binnen de import door de bedrijfstakken. Bijna twee derde van de import door bedrijfstakken uit het VK is ten behoeve van buitenlandse consumptie en ruim een derde ten behoeve van Nederlandse consumptie.

6. Bronnen

De gedetailleerde brondata en broninformatie (zoals bronbeschrijving, methodologie en onderzoeksaanpak) zijn terug te vinden in de hieronder beschreven maatwerktabellen. De maatwerktabellen zijn zichtbaar op de website van het CBS onder [“maatwerk internationale handel”](#).

Hierbij een overzicht van de maatwerktabellen met bronbeschrijving:

1. Bedrijfs- en werknemerskenmerken van Britse bedrijven in Nederland (bron hoofdstuk 2)
2. Indirecte export naar het VK (bron hoofdstuk 3)
3. Export naar het VK, exportverdiensten per bedrijfstak (bron paragraaf 4.1)
4. Export naar het VK, werkgelegenheid per bedrijfstak (bron paragraaf 4.2 en 4.3)
5. Import uit het VK, verbruik per bedrijfstak (bron paragraaf 4.4)

Voor meer informatie, zie ook:

- Internationaliseringsmonitor CBS, maart 2017, [editie Verenigd Koninkrijk](#).
- Internationaliseringsmonitor CBS, juni 2018, [editie Werkgelegenheid](#).